

Ondermijning op het mbo

Een mbo-student die niet veel te makken heeft, loopt opeens op Balenciaga's. 'Wat zijn dat toch een foielelijke schoenen', verzuchten zijn docenten. 'Maar ja, hij wil natuurlijk meedoen.' Zouden ze alerter moeten zijn? Want waar doet die jongen het eigenlijk van? 'Ja, scholen moeten alerter zijn', zegt onderwijsbestuurder Rob Neutelings op de derde bijeenkomst van het lerend netwerk School en Veiligheid, die inzoomt op het mbo. 'De pedagogische opdracht van scholen gaat verder dan alleen onderwijs geven. Durf te erkennen dat er ook op jouw school criminaliteit is.'

Een snelle rondgang onder de aanwezigen op 12 september in Breda leert dat er veel vertegenwoordigers van scholen en gemeenten zijn. 'Deze dag voorziet dus in een behoefte', constateert dagvoorzitter Henk Ferwerda. 'Wat speelt er eigenlijk aan criminaliteit op het mbo? Daar is weinig wetenschappelijk onderzoek naar gedaan. Dus de praktijkervaring van vandaag is heel welkom. Voel je vrij die te delen. What happens in Breda, stays in Breda.'

Preventie met Gezag

'Alle gemeente hebben dezelfde opgave, dus er is heel veel van elkaar te leren', weet Carolien Köppen van Preventie met Gezag*. 'Wat gaat goed? Wat minder goed? Deze dagen zijn bedoeld om elkaar te leren kennen, kennis en ervaringen te delen en de wetenschap daarbij te betrekken. We merken al dat mensen elkaar na deze bijeenkomsten opzoeken. Dat is mooi: deze dag is nadrukkelijk ook bedoeld om te netwerken en te weten welke informatie beschikbaar is en wat je kunt doen om de praktijk verder te ontwikkelen.'

Erkennen

Bestuursvoorzitter Neutelings 'gaat' over Curio, een onderwijsinstelling met veertig locaties voor vmbo, mbo en praktijkscholen in Brabant. Jaarlijks melden zich 6000 nieuwe studenten, van wie een flink aantal uit een risicogezin. 'Alcoholisme, scheiding, armoede. Zeg maar: er is daar iets aan de hand.' Hoe lager het opleidingsniveau, hoe kwetsbaarder de studenten. 'Investeren in de jeugd krijg je met rente terug. En dat betreft niet alleen gezondheid en inkomen, maar ook veiligheid. Want uit onderzoek blijkt dat de situatie van jongeren uit risicogezinnen sterk verbetert als ze een diploma halen. En dat - omgekeerd - vroege schoolverlating leidt tot flinke maatschappelijke kosten.'

Sommige collega's van Neutelings zeggen dat ondermijning bij hen niet voorkomt. 'Dat geloof ik niet. Durf te erkennen dat het zo is. En maak het onderwerp dan belangrijk. Want als een kind eenmaal op de rolstrap naar beneden staat, krijg hem er dan maar eens vanaf.'

Onderbuikgevoel

Het is wel begrijpelijk dat bestuurders het een ingewikkeld thema vinden. Erkenning dat er iets speelt op jouw school kan aanmeldingen kosten en dat kost weer geld. Hoe weet je dat er iets speelt? En wat doe je met een onderbuikgevoel? Dat is ook lastig, weet Lobke van der Slagt, onderwijsmanager bij Curio. 'Er worden tasjes uitgewisseld in de aula. Studenten lopen met vier telefoons op zak. Er zijn vermoedens dat een student in cocaïne handelt. Maar je weet het niet zeker. Docenten zijn bang hun vertrouwensrelatie met studenten op het spel te zetten. Soms weten ze niet wie ze om hulp kunnen vragen. En ze hebben het best druk.' En ten slotte is veiligheid binnen scholen vaak niet goed belegd. 'Het onderwijs doet het steeds beter op het terrein van zorg, maar waar hoort veiligheid thuis?'

Hobbels

Er zijn nog meer hobbels, zo blijkt uit de reacties. De politie lijkt vaak niet erg happig te zijn: onderbezetting, te druk met andere dingen. Blijf toch het contact zoeken, adviseert Curio. 'Vaak weet een wijkagent ook niet wat hij kan doen op een school. Geef aan wat je verwacht en wat hij van jullie kan verwachten.' Nog een probleem: mbo-studenten wonen vaak in een andere gemeente. 'Als ik me zorgen maak over een student, bel ik de wijkagent: dit heb ik gezien – hij zit niet in jouw wijk, maar kan jij contact opnemen met de wijkagent van het gebied waar de student woont?'

En de AVG dan? Je mag gegevens toch niet zomaar delen? 'Als jongeren dreigen af te glijden in de criminaliteit, moet je juist informatie uitwisselen. Dat vraagt echt een cultuuromslag: hoe kunnen we met inachtneming van de AVG zo goed mogelijk samenwerken? Nu zie je vaak dat organisaties de AVG zo vertalen dat ze bezwaarprocedures zoveel mogelijk vermijden. Maar er mag meer gedeeld worden dan vaak verondersteld en de AVG geeft goede richtlijnen hoe je dat zó kunt doen dat de privacy van de jongere en diens ouders beschermd wordt en ze niet gestigmatiseerd worden.' De MBO Raad komt dit jaar met een handreiking hierover. Maar informeel kun je ook veel delen. 'Sparren mag altijd. Een bak koffie kan wonderen doen.'

Risicofactoren

Voorkomen blijft beter dan genezen. Uit de zaal komt het advies goed op risicofactoren te letten. Zoals de 3 V's: jongeren die vaak in een vechtpartij verzeild raken, een laag verstandelijk vermogen hebben en/of risicovol gedrag vertonen in het verkeer. Daarnaast spelen ook straatschulden een grote rol, weet Ferwerda. 'Je hebt een rekening bij iemand open staan en moet een klusje opknappen om daaruit te komen. Dat maakt jongeren ongelofelijk kwetsbaar.'

VIOS

En als je dan aanloopt tegen vechtpartijen, fysiek of verbaal geweld, drugscriminaliteit in en om school of andere incidenten, hoe krijg je dat dan op de agenda? Dat kan onder meer door te zorgen dat er samenwerking en afspraken zijn. Vaak wordt dat VIOS genoemd - Veiligheid in en om School. VIOS is niet een vaste methode maar een manier van werken, met een netwerk, dat regelmatig contact heeft, afspraken maakt, een protocol opstelt en een handelingsperspectief biedt. Dit netwerk brengt school, straatcoaches, jongerenwerkers, politie en andere betrokkenen bij elkaar en gaat vanuit daaruit aan het werk. 'Ik zie dit, wat zie jij, welke betekenis geven we daaraan en hoe kunnen we dat aanpakken?' Dat levert veel informatie op en geeft de partners de zekerheid dat ze er niet meer alleen voor staan. Daarbij is ook de gemeente hard nodig. Niet alleen vanwege financiering, ook vanwege het draagvlak. Dat geldt overigens ook voor het schoolbestuur.

Veiligheid om de school

VIOS heeft nog meer positieve effecten. Als de meest heftige dingen van het bordje van docenten worden weggehaald, verlaagt dat de werkdruk en is dat goed voor het pedagogisch leerklimaat. En VIOS gaat ook over veiligheid rond de school – overlast en criminaliteit van studenten waar buurtbewoners heel veel last van hebben. 'We helpen elkaar. Soms is er overlast in het winkelcentrum en stuurt een wijkagent, een straatcoach of een BOA een fotootje: kennen jullie deze?'

Do's en dont's

Zijn er, vraagt Ferwerda, do's en dont's bij veiligheid in en om de school? Die zijn er. Bestuurlijk

draagvlak is een absolute randvoorwaarde. Neem de schoolleiding en het bestuur mee in je successen en ook in waar je tegenaan loopt. En blijf dat doen: de vrees voor reputatieschade blijft altijd spelen. Betrek zeker ook de burgemeester en de wethouder. Schiet niet meteen in (of laat je niet weerhouden door) beleid en protocollen. En zoek de omwegen. Als je je laat weerhouden door wat er allemaal misschien niet mag, kom je nergens.

Workshops

Workshop JOS (Jongerenwerk op School) in het mbo

Jongerenwerkers Tarik en Juanito lopen een paar dagen in de week lopen rond op een mbo-school in Arnhem. Ze lopen rond, zitten in de aula, zijn aanspreekpunt voor de studenten, signaleren, zoeken continu de samenwerking met docenten en begeleiden de jongeren ook buiten school met bijvoorbeeld zaalvoetbal of meidenactiviteiten. In hun werk verbinden ze school, thuis en straat. ‘Samen vormen we een pedagogische coalitie. School kijkt voornamelijk naar school, wij zijn veel op straat en we hebben ook contact met het jongerenwerk in de wijk.’

Workshop Preventie op ondermijning in het mbo

Sommige mbo-studenten lopen extra risico, omdat ze kennis hebben die nuttig is voor criminelen. Dat maakt ze kwetsbaar voor benadering. Jaweria Zaman en Jochem Zwerus van Kennispact MBO-Brabant vragen aandacht voor beschermende factoren: goed contact, een positief netwerk, talentontwikkeling, zicht op financiële onafhankelijkheid en een breder wereldbeeld door stages, loopbaanbegeleiding en burgerschap. Om een rol te kunnen spelen in het signaleren, moeten docenten weten waar ze op moeten letten en wat ze dan kunnen doen. Maar de belangrijkste preventie blijft de startkwalificatie.

Workshop Wat als het mis gaat: wat kan er gebeuren, hoe te handelen en welke dilemma's kom je tegen?

De veiligheid op school is bij het Zadkine in Rotterdam belegd bij het Team Arbo en Veiligheid. De school wil het veiligheidsbewustzijn verhogen en onderzoekt ook de veiligheidsbeleving en de mogelijke oorzaken van (on)veiligheid in school. Docenten worden getraind in het omgaan met agressie en het herkennen van afwijkend gedrag. Maar Arjen Janssens, manager integrale veiligheid op het Zadkine, vindt dat de school ook de studenten weerbaarder moet maken, als het gaat om drugs en alcohol, of sociale media, of benadering door criminelen.

Workshop Jongerenwerk op de school

In welke omstandigheden groeien veel mbo-studenten eigenlijk op? Björn en Bram, de jongerenwerkers van OpenDoor in Breda, hielpen de deelnemers zich daarin te verplaatsen. Vanuit oprechte interesse in de jongeren gaan ze samen met hen op zoek naar hun talent. Daarbij maken ze verbinding met al hun leefgebieden: privé en professioneel. Inmiddels begeleiden de jongerenwerkers van OpenDoor op steeds meer scholen individuele leerlingen, adviseren ze docenten en vergroten ze de veiligheid tijdens bijvoorbeeld pauzes en bij de wisselingen van lokalen.

Workshop Van Steekincident naar samenwerking

Ruud van Huigenbosch, manager Integrale Veiligheid bij het ROC van Amsterdam en Flevoland, vertelt hoe lastig het is om als mbo contact te krijgen met de zorg- en veiligheidpartners. Na een stevig incident nodigde hij zichzelf uit bij de burgemeester van Amsterdam, de samenwerking ging lopen. Nu zijn er contacten in de stadsdelen en met het Zorg- en Veiligheidshuis.

Opmerkelijk is ook dat mbo-scholen onderling niet tot nauwelijks communiceren over studenten die vanwege misstanden/criminaliteit weggestuurd worden en net proberen op een ander mbo. Opduiken.

Workshop Herken jij een student die in de shit zit?

Voor een heel klein groepje is criminaliteit een bewuste keuze. Voor het overgrote deel is het een *verkeerde* keuze: ze worden benaderd vanwege hun opleiding, en/of groeien op in armoede en willen ook wel eens een keer Balenciaga's. Ze zijn slachtoffers, maar worden als daders gezien. Scholen kunnen hen helpen door hen weerbaarder te maken en voor te lichten. Het personeel moet weten wat de signalen zijn en waar ze daarmee terecht kunnen. En ja, dat begint soms met een onderbuikgevoel, maar daarin moet de school bewust bekwaam worden: één signaal is geen signaal. En nee, je hoeft niet bang te zijn iemand vals te beschuldigen. Het vertrekpunt is: ik maak me zorgen. Bregje van Goethem, projectleider ondermijning bij Curio, deelde hoe dit proces in die organisatie is belegd.

En verder ...

Over deze bijeenkomst is ook een podcast gemaakt. De laatste bijeenkomst van het lerend netwerk School en Veiligheid is op 28 november a.s. Onderwerp en locatie worden nog bekend gemaakt. Naast deze bijeenkomsten organiseert Preventie met Gezag ook digitale lunchlezingen. Van harte welkom!

* Preventie met Gezag (PmG) is een landelijk programma vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid, gericht op het tegengaan van het afglijden van jongeren in (georganiseerde) (drugs)criminaliteit.